7635

పీఠిక

శ్రీ సుభటమహాకవీశ్వరునిచే బడిన "దూతాంగదము" నొకసారి పఠించు అవకాశమును దానిని తెలిఁగించు నభిలాషయును అయిదాఱేఁడులక్రిందఁ గల్గినది. కాని తెలిఁగింపు వెంటనే చేయలేదు. రెండు మూఁడేఁడులలో మొదటనాకు దొరికిన నాగరాక్షరముల ప్రతిగాక మఱొక తెలుఁగు లిపి ముద్రిత ప్రతియును ఒక శిథిలమయిన తాళపత్ర ప్రతియును దొరికినవి. వానినిబట్టి యీ ఆంధ్రానువాదము చేసయినట్లు ఈశ్వర సంవత్సరము లక్రింద వ్రాసితిని. దీనిని సరిచూచుటలో నాకుఁ దోడ్పడిన శ్రీ సాహిత్య విద్యాప్రవీణ - బులుసు - వేంకటరమణయ్యగారికిని—దీనిని ము పత్రికలోఁ బ్రచురించి, గ్రంథరూపముగాఁ బునర్ముద్రణము గావించిన శ్రీ చెన్న

పురి చంద్రికాపత్రికాధిపతులకును కృతజ్ఞతానమస్కారములు గావించు చున్నాడను.

పాఠకమహాశయు లిందలి దోషంబులను విడనాడి గుణంబులు గ్రహింతురు గాక యని ప్రార్థన.

---

35 - 37
తంబుచెట్టివీధి
మద్రాసు
18 6-34.

ఇట్లు,
విధేయుఁడు,
దోమా-వేంకటస్వామి గుప్త.

దూతాంగదము

(ఛాయానాటకము.)

(తెలిఁగింపు)

శ్రీ కవిభూషణ, శతావధాని, విద్వాన్
దోమా-వేంకటస్వామిగుప్తగారు.

గీ. కుముదకుందమృణాలగౌరమయి, శౌరి
కరతలాంబరపూర్ణేందుకలనఁ గాంచి
నాదమున సురద్విషదంగనాజఘనగ
కాంచులనడల్చు శంఖంబు గాచు మిమ్ము.

మఱియును,

మ. హరకోదండము ద్రుంపకింద్రజనిమా
యం జేయకంభోధి బం
ధరుచిం జెందక కైకసీతనయవా
దం బూనకే యంగదా

దరముం బొందక కారణంబున భువిం
దాఁ బుట్టువుం గన్న య
ల్లరఘూత్తంసుని వైష్ణవప్రభజగ
ద్రా జన్ముదం బీవుతన్.

(నాంద్యంతంబున)

సూత్ర — (పరిక్రమించి యెదురుగాఁ జూచి) ప్రియా! విలాసవతీ! ఇటు రమ్ము

నటి —(ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్రా! యిదే వచ్చితి ఏమి చేయ వలయునో యానతిండు

సూత్ర —విశ్వ విశ్వంభరా భార సముద్ధరణాఽదివరాహంబును నిజభుజా యుగదళిత సమస్త విరోధి బృంద సుందరీ నేత్ర నీలోత్పల విగళిత బహుళ బాష్పపూర ప్లవమాన ప్రతాప రాజహంసుండును నగు మహారాజాధిరాజ శ్రీమత్త్రిభువనపాలదేవుని మహాపరిషదాజ్ఞం జేసి ప్రబంధ విశేషంబును మొదలు పెట్టెదను అహో! సామాజికులారా! వినుండు ఏ మహిత ఈవసం తోత్సవంబునందు దేవ శ్రీకుమార పాలదేవుని యాత్రలోను బుధ వాక్య ప్రమాణ పాత్రుండును మహాకవియును నయిన సుభటునిచేఁ బ్రణీతంబయిన దూతాంగదమను ఛాయానాటక మిప్పుడాడ వలసి యున్నది

నటి:—ఆర్యపుత్రా! యుక్తముగాఁ జెప్పితిరి

(నేపథ్యంబున)

ఉ. వాలిని సంహరించి యటు
వై నలవానర రాజలక్ష్మిఁ దా
రా లలనాధినాథునకుఁ
గ్రాలఁగఁ దార్చియు డంబు మించు ను
ద్వేల పయోధి దాఁటి యుల
దేవుఁడు దాశరథి ప్రభుండు తా
నోలిగ నా సువేల కుధ
రోప వనంబులనొప్పె నిప్పుడున్.

సూత్ర:—ఆర్యా! కుశీలవు లాడ నారంభించిరి. ఏమనఁగా, రామానుచరు లయిన వీర లొకరితో నొకరాడుకొను మాటలు వినవచ్చెడిని. మనమును ననంతర కరణీయమును సిద్ధపఱచి కొందము. రమ్ము

(అని నిష్క్రమింతురు.)

(ఇది ప్రస్తావన.)

లేకీ రాఘవ సేన నెల్లఁ ద్రుటి మా
త్రిం జేర్తునా యక్కడన్ ?
ధాకం బెర్చియు గోత్ర శైలయుతమౌ
వారాశి బంధింతునా ?
నాకుం జేసయినట్టి దేదొయిపు డా
జ్ఞాపింపవే యో ప్రభూ !!

శ్రీరా:—వత్సా! ఆ దశకంఠుం గాంచి,

మ. “ మతి లేకో-యధికార గర్వముననో-
మాంలేని వేళన్ ధరా
సుతనుం గైకొనిపోతి, వామెను విడన్
సొంపొందు; లేకున్న, ను
ద్ధత సౌమిత్రి విముక్త మార్గణగణో
ద్యచ్ఛేద రక్తాతి ప
త్రతతచ్ఛాయ గడల్కొనన్ యమునిఁ జే
రం బోదు విస్పష్టితోన్. ”

అనిపల్కుము.

అంగ:—దేవా!

గీ. నేను దూతనై వెడలుదునేని, దాన
సంధి యగుఁగాక, యుద్ధంబు జరుగుఁగాక,

దెబ్బ దినకొరో, తినియో, తుది తల పీఠ
మున దశాననుల త్మ్మేతాఁ బొరలఁగలదు.*

శ్రీరా:—వాలినందనా! బాగుబాగు! (అని యంగదుని వీపునఁ జే యుంచి తీయును)

సుగ్రీవుఁడు:—(లంకాశైలశిఖరముం జూచి) దేవా! చూడుము చూడుము

క. సావజ్ఞముగాఁగను మన
యీ వానరసేనల౯, మదేభ తనుండై
రావణుఁడు గనుంగొనియెడిఁ
బీవర బాహ్వాంతరము గభీరాకృతియై

మతిరేఁడు, మనమును సువేల వనశైలంబుచే దిలకింపఁబడిన సముద్రతీరంబులఁ జూతము.

(నిష్క్రమింతురు)

(పిమ్మట మందోదరి విభీషణుఁడు మొదలయిన వారితోఁ గూడ రావణాసురుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

రావణుఁడు:—(విభీషణునుద్దేశించి) వత్సా! విభీషణా!

---

* 'దశాననాననములు పొరలఁగలవు' అనిపాఠాం.

మ. ఇవి నా బాహావృ, లింద్రదర్పమద హారా
హీన ప్రభావంబు, లే
భువనాధీశుఁడ, రావణుండ, ఘన ద
ర్పుండన్, మఱిన్ లంకలోఁ
డ వినం గంటేఁ గపుల్ పయోనిధినిగ
ట్టం బాల్పు, టీ లంక వా
రు వెన్ మట్టఁగఁ గంటి, నేది వినఁ జో
రో? యేది కాంచే ర్జనుల్ ?

మఱియును.

శా. జంభారి ద్విపకుంభ పాటన జవాం
చ చ్చంద్రహాసాసి సం
రంభ ప్రూర్జిత మ ద్బలంబు మని యా
రం దా విన లేదో? దో
స్తంభ ప్రాభవ మేఘనాదముఖవీ
రాఽఽ రక్షోర లంకను
సంభావింపఁడొ? ప్రాప్త కాలుఁ డెదనుం
గాంచుం జలింపుం గదా!!

ఆ. వె. తనర దేవనాథ దర్పేందురాహువుల్
నాదు బాహువుల్ కన ద్రుమ మెయి
ద్రోహ మెంచు నేని, నాహాహా! మునికోటి
పడెడు పాట్లు కాంచె వలయు నవుడు.

మందోదరి—(స్వగతమున)

గీ. ఎవనిచే రాక్షసాన్వయం బింపు గనునొ
యట్టి యీతఁ డి ప్డకట! శోకాంకుర ప్ర
దోహదంబైన విసము గొంతుకను నుండి
కుతియుచున్నాఁడు, కీడేది పరఁగునొక్కొ??

(ప్రకాశముగ)

నాథా! చూడుము చూడుము ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము.

క. వీరా! సరోష వానర
వీరు లదే కలకలంబు వెలసియు, నీ యా
గారాబంపు టగారం [గిన్.
బారావము బదు లిడునటు లమరించి రో

రావ:—(నిర్లక్ష్యముగా) ప్రకృతిప్రియవాదినీ! దేవీ! మర్కట కీటంబుల కలకలంబులను గూర్చిన నీ యా తెలిసీ తెలియని మాటలు చాలును. ఇది గాక యుఁక నేదయినఁ జెప్పఁ గోరుదువా?

మందో:—క. ఇప్పటికిని మించిన దే ?
మెప్పింపుము దేవ! సీతనొగి రఘుపతికిన్
తప్పక మందోదరిదై [మొప్పుడన్.
యొప్పిన మండనము మెల్మి నొనరుత

రావ.—(కోపముతో నవ్వుచు) దేవి!

శా. సీతం దెచ్చిన పెద్దకార్య మొకఁడున్-
జిత్తంబుమై నెంచి యా
నాతిన్ రాముని కీయ రెండవది-యిం
కన్ వార్ధి నీభంగినిం
గోతుల్ గట్టెడు రీతి మూఁడవది యై
కొంకున్ మదిన్ గూర్పఁగా
భీతుండై దశకంధరుం డతివ న
ర్పించుం గదా! లోఁగియున్ ??

పొమ్ము; ఆవిలాస భవనము నలంకరింపుము.
(మందోదరి కన్నీటితో నిష్క్రమించుచున్నది.)

రావ:—(విభీషణునుద్దేశించి) వత్సా! విభీషణా!
నీవును చెప్పవలసిన దేమయిన మన్నదా!

విభీ—దేవా! లంకేశ్వరా! నీతిమార్గంబును బరికింపుము.

ఆ. వె. నరులుగారు వారు-పరికింప నవ్వాన
రులును గారు వానరులును-నరయ
నిదియు నెల్ల నీకు నెనఁగు దుర్దైవ వి
కార మంచుఁ దోఁచుఁ గరము నాకు.

కనుక ఈరాక్షస కుల కాళరాత్రి యగు జానకిని వదలి పెట్టుము

రావ—ఓరి! పాపుఁడా! ప్రతిపక్ష పక్షపాతీ! కులనాశకా! దురాచారా! ఇదే యీ నా చంద్రహాసంబున నీ శిరంబు న్నేలం గూల్చెద. (అని సంరంభించును)

విభీ—(భయముతో నవలి కేగుచుండును).

మాల్యవంతుఁడు—(అంతరిక్షమునుండి) దేవా! లంకేశ్వరా! బాలకుడయిన యీ విభీషణుండు మాటాడిన దానిలో నేమి యహిత మున్నదో నయబుద్ధితో నాలోచింపుము

రావ—ఓహో! నీవును నిట్టిసంపన్నుఁడవే నా?

మాల్యవం.—(భయముతో నూరకుండును.)

రావ:—(విభీషణు నుద్దేశించి) ఓరీ! బాంధవాధముఁడా! నా రాజధానినుండి తొలఁగి పొమ్ము. పోయి, యా వనేచరునే యాశ్రయించి, నీ నీతి నైపుణ్యమును బ్రకాశింపఁ జేయుము మఱియు నీ కథాశేషము గావింపఁ బని యుండదు.

విభీ:—కాఁదగినది కాక పోవునా? (అనుచు నిష్క్రమించును)

(అప్పుడు ప్రహస్తుఁడను ప్రతీహారుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

ప్రహస్తుఁడు:—దేవా! ఎవ్వఁడో రాముని దూత నని చెప్పుచు నొకానొక వనచరుండు వాఁకిట నున్నాఁడు.

రావ:—(నిర్లక్ష్యముగా) సరే! ప్రవేశపెట్టుము.

(పిమ్మట ప్రహస్తుఁడునిష్క్రమించును. తిరిగి ప్రహస్తునితో నంగదుఁడు ప్రవేశించును.)

అంగదుఁడు:—(రావణుని గాంచి స్వగతము)

క. ఎవని శిరో నీరేజా
ళివనిపయి శిలీముఖముల దాశరథి యిడుఁగా
భువనా స్కందా శయుఁడై
భవుఁడాదశకంధరుఁ డన-వాఁడే కాఁడే?

(ప్రకాశముగ)

శా. ఓరక్ష స్తతులార ! సూర్య శశి వం
శోదార మాణిక్య ను
శ్రీ రాశిం గొనివచ్చి యుం, ద్రిజగతీ
రింఛోళికా దీపన
శ్రీరామాస్త్రపరంపరానల శిఖా
శ్రేణిం బడం దాఁ బతం
గారూఢిం గను రావణుం డెవఁడో నే
గ న్నాతుఁ దెల్పుం డిటన్.

(అనేక రాక్షసులు రావణాకారమును ధరింతురు.)

అంగదుఁడు:—

మ. అరరే ! రావణ ! రావణుల్ పలువు రం
చేలింతు, మా శాత్రవీ
ర్య రసాధీద్ధృథ బాహు దండ కృత పిం
డాకారగుం డొక్కఁడో
క్కరుఁ డా దైత్యప దాసికా పటల స్ర
త్యో త్సాహ దత్తాన్నుఁ డిం

కౌరు నిందుం దెలుపంగ సిగ్గిలుదు-నీ
వైక్కొండ వ్రా యందు నఁగా??

రావ.—(అనేక రూపంబుల నుపసంహరింపఁజేసి స్వహేలంబుగా)

ఓహో! శాఖా మృగమా! నీ వెవ్వఁడవు? ఎవ్వరి దూతవు?

అంగదుఁడు:—

గీ. తండ్రి స్వర్గతి నొంది, యు త్తండ్రి దయిన
యా స్త్రీఁబడయనివాఁడుస్వీయమగుపూర్వ
జనులఁ గూరిచి తెలుప గఁ జన దనియెడి
నీతి పెద్దలు పల్కఁగ నీవు వినవె?

అయినను కానిమ్ము

క. ధారుణి రాక్షస భారము
వారింపఁగ నవతరించి పరఁగినఘనుఁడౌ
శ్రీరామునకే దూతను
శూరుఁడు వాలికి సుతుండ,సురవైరి వరా!

మఱియును

క. నా తండ్రి వాలి హతుఁడే
యాతతవిక్రముని చేతనల రామునకుం

దూతను, మ త్పితృ విక్రమ
రీతియు నీ వెంత యే నెఱింగిన ద కదా!

రావ:—శా. రాముండే మొనరించు?

అంగ:— లేదెదియు,

రా:— అ
బ్రాట్రీరముం జేరెనో ?
యీామైను న్నాట ?

అంగ:— వచ్చె,

రావ:— వారిధిశింబం
ధింపయ్యెనా ?

అంగ:— అట్టగా ,

రావ:—ఏమీా? తానెఱుఁగండె? యీాదరిని
లం కేశుండ నేనుంట?

అంగ:— లం
కాముఖ్యా! యెఱుఁగున్ విభీషణుఁడటన్
గ్రాలు న్న రేట్సన్నిధిన్.

రావ:—(సందేహముతో) రాముని చర్య యిప్పు
డెట్లుండును ?

అంగ:—

మ. రవి జాంకంబు తలాడగా హనుమ ప,
ద్రాజీవము లూన్వన, భ

ర్నవిధ్యై ణాజన మందు సుందర శరీ
రంబుం దగఁ బ్రాల్చి, దా
నవ వంశాగ్ని ధనుశ్శరంబు లను
జన్న శ్రీయుతుం జేర్చి మా
ర్దవకారుణ్య కటాక్ష వీక్షణము లం
దం బొంద నీ తమ్ముఁడా
డు వచోరీతుల నాలకించుచును రా
ణ్ముఖ్యుండు రాజిల్లెడిన్.

(రావణుఁ డావిషయమునఁ దిరస్కారంబు నటియింపుచుఁ బ్రహస్తుని చెవిలో నేమో చెప్పుచున్నాఁడు)

ప్రహ:—దేవర యాజ్ఞాపించినట్లే

(అని నిష్క్రమించుచును)

(అప్పుడు ప్రహస్తునితో మాయాజానకి ప్రవేశించును)

మాయాజానకి:—జయము జయ మార్య పుత్రునకు (రావణుని తొడపయిఁగూర్చుండును)

రావ:—(స్వగతముగ) మంచిది మాయామయా! మంచిది. రావణు నెట్లా రాధింప వలయునో నీకు బాగుగాఁ దెలియును.

అంగ:—(సవిషాదముగా స్వగతమున) జానకి యితరునికి భార్యగాఁ బ్రవర్తించుచున్నదేమి? అయినను కనుఁగొందును గాక

రావ.—దేవీ! జానకీ! రామునికడనుండి వచ్చిన యీ వానరునితోఁ మాటాడుము

మాయాజానకి.—(అంగదుని సబహుమానముగాఁ జూచి) వత్సా! అంగదా! నామాటలుగా రామునితోఁ జెప్పుము.

క. "ఈ నను గూర్చిన వనఁటం
గానంగా నేల? పోఁగడఁగుము పురి, కే
నా నళినశరుని సాక్షిగ
నీ నిర్మలు పేర్మిని౯ వరించితిఁ బతిగ౯.

మఱియును.

శా. ఏనా! రావణ పావనాంక జలరు
డ్బృందారకరా రామ హం
సీ నీతిం గనవయ్యె; దానవభట
శ్రేణీ హంతుండయ్యె, భూ
జానీశా! భరతుండు; కావున నయో
ధ్యాపట్టణం బీవు వే

గానం జేరియుఁ బట్టభద్రత గనం
గాఁ జెల్లు రాజ్యానకున్. "

అంగ —(చెవులు మూసికొని) నీవు సీతవు కావు
ఎందు కందువా —

గీ. గంగఁ బోలి పావన యయి ప్రాలు సీత
భవ్యశీల మాధరణ మా పరమపూత
రాఘవుని పత్ని యేమి ? యీరాణ నేఁడు
మును వినని యట్టి యవినీతిఁ బూనుటేమి?

(అప్పు డొక రాక్షసి పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి
రావణునితో) —

రాక్షసి—దేవా !

క శ్రీరామ చంద్రునకు నే
డో రవ కీ డాలకించి యొగిని నఖిలదుః
ఖారూఢి కంతుఁ గొల్పఁగఁ
గోరెడి సీతయు లతికను గొనె పాశముగన్

రావ —(ఖేదముతో) ఆహా ! సమయము గాని
సమయమున ని ట్లేర్పడినది ? రాక్షసులారా ! జానకిని
రక్షింపుఁడు (అని మాయాజానకిని విడిచిపెట్టు
చున్నాఁడు)

అంగదుఁడు:—(హర్షంబుతో) వాస్తవ జానకీ తేజంబునందీ మాయా సీతా మయాంధకారంబు పటాపంచలయినది.

రావ.—ఓవానరుఁడా ! ఇంకను ఏమి చెప్పెదవు ?

అంగ.—

చ. దనుజపతీ ! యకృత్యమునఁ
దార్కొన బెట్టి దొసంగు నీకు, మీఁ
దును నది రాక్షసావళికిఁ
దోరపుఖండనమై చెలంగు; న
న్యుని సతి నీ విటుల్ గొనియు
నుం జేను దెంచుట యొప్పఁ, గాని ఈ
త్రినికర మానసంబులు క
రంబు రుషా విషమంబు లారయఁగా.

రావ:—(క్రోధముతో) ఓరీ ! పాపీ ! దుర్ముఖుఁడా ! తెగ వాగుచు రాముని బొగడు చున్నావు. కాని నిదర్శనము సున్న.

అంగ:—ఇంకను నుదాహరణము కావలయునా ? చూడుము.

గీ. తన ప్రతిజ్ఞతోఁ గూడ దుస్తర మహాబ్ధి
వెన నెవఁడు దాఁటె-నతఁడు సువేల శైల
వన వనస్పతులను నీ కర నికరమును
బలెన నలుకుచున్నాడు;రావణుఁడ!వింటె

రావ:—అరరే! నీయోచన యింతేనా?

గీ. పావురాలు తరిపవే వారిరాశిఁ ?
గొండలను నాక్రమింపదే కోఁతిమూఁక?
అని కమణశిల యొఁజవున వెసను శౌర్య
రేఖ తేలి తద్బలము తెలియఁబడు నిట

మఱియును రావణుఁడనఁగాఁ దెలియ దేమిరానీకు?

మ. భుజ దండా వధి కంఠర పీఠ వనిలో
మగఁ జంద్రహా సంబుతోఁ
ద్రిజగ ద్భీకృతి నేను దున్మికొన ను
ర్వ్యిం దోర్లు నాశీర్ష పా
ళిఁ జెఱున్నత్వను వీఁడి బాప్పములతోఁ
డీకేఁది గాద్గద్య మొం
దఁజేనఁగ తే దట నొక్కఁడేనియుఁ బ్రమా
ణం బల్ల కంభుండగుఁగ.

అంగదుఁడు:—

మ. అవురా! లోక భయాపహారి రఘురా
 మాస్త్ర ప్రతాపంబు నీ
 దివ్య కార్తీకయము చంద్రదహాసపుఁ గులం
 బంపుం జనించెందు నో
 గొ్ట్ట? వినం దీనను ద్రెళ్లు నీశిరము లా
 శ్రీకంఠు పర్వంబు వం
 దు వలెన్మా ధ! మఱిం జనింప విధియుం
 లోయింతో లోనెంతువే ??

రా —(క్రోధముతోఁ జంద్ర హాసమును గైకొని)
ఓరీ! నాయెదుటనుండి వెళ్లుము వెళ్లుము. లేనిచోఁ
గథాశేషము చేయ వలసి వచ్చును

అంగ —(పోదలంచి)

శా. ఓ దోషాచరనాయకుండ! వినరా!
 యుర్వీసుతా వేగమే
 కారా పీడ్చియుఁ బంపు, కా కిటుల వీఁ
 కం డంబముల్ గొట్టుచోఁ
 గేరం గాంతువు నిన్నుఁ గిన్నర గణో
 ద్గీతోల్లస ద్విక్రమ

స్ఫారత్ వానర సేన సర్కజ భుజా
స్తంభాగ్ర భీమాకృతిన్

మఱియును.

మ. తలలం జేసి మదింప,కంబుధి ప్రబం
ధంబున్ రసోదంచితుం
బలెనుం గాంచు,ముమేకునట్లు మరలన్
మ స్తంబు లీ, దష్ట మూ
ర్తి లసద్భక్త ! హితం బొకండు విను, మ
త్ప్రత్యుల్లస ద్విక్రమో
చ్చలిత జ్యోతి ! దినేంద్ర వంశ వధువున్
జయ్యన్ విడం బంపుమా ! !

ఇంకనే మన్నను.

చ. అసుర సుబాహు ముఖ్య దను
జావళితోఁ దొలి దాటకాంగనన్
సమయఁగ జేసె ; నీదు నను
జాత మొగంబును జెక్కె ; నింక వి
క్రమయుతులన్ భవద్భటుల
రాల్చియుఁగ ట్రెఁద్రుటిన్ బయోధి, నేఁ

డు మృతిని నీకు నాథుఁడై యి
దుర్గానమరంబున; ఖ్యాతి యేటికిఁ ॥

మఱియును.

శా. ఓరీ! మూఢదనూజ! శంకరుఁడు ని
న్నోషముం గదా యంచు న్యా
యారూఢిన్ విడి, తీవు సీతఁగొనిరా
నాత్మం దలంపంగనే
తా రుష్టుండు హరుండు; కాని యొస,భ
క్త్యాఘాకిత త్వచ్ఛిరో
వారంబిష్ట కపాల మాలికను దా
ల్పం జేటికా శంభుఁడున్ ॥

అంతేకాక యో మిథ్యా గర్వశీలా! నీవు మహా దేవుని సేవించిన ప్రసంగము యొక్క సత్యము కూడ మాకుఁ దెలియక పోలేదు.

మ. హరిఁ గాయ వ్రతముం బొనర్చియు శిరః
పుంజంబు నర్పించి శం
కరు మెప్పించితి నంచు నిక్కుచును బ
ల్కం బోయెదో? తొంటి వా

త్రయణీసోథ శేసో నికృంతన వినిం
దాభీతిఁజెం నీకుఁ దా
వరముం జేర్మి నొసంగె ; మర్మమిది దం
బాలేల ? పౌలస్త్యుఁడా ! '

వినరా ! దశవదన వదన వివర నిర్గత వాగ్విభీషికలం
జేసి మేము భయం బొందుదుమా ?

(ఇట్లని యంగదుఁడు నిష్క్రమించును)

(నేపథ్యంబునందు)

క. వీరా ! త్రిలోక పతి వీ
వై రాజిల్లగ నెచెంపఁ బగఁగొఁ గపి తతుల్
వే రా ! సిద్ధంబై నీ
వీరత యెటుఁ జూపు గొప్ప వీరుఁడవు
గదా ?

రావ:—(తొందరపాటుతో) అరరే ! నా యను
చరులు చంపఁ బడుచు మిక్కిలిగా నార్చుచున్నారు.

(అప్పుడు విక్షతాంగులై రాక్షసభటులు ప్రవేశించు
చున్నారు).

రాక్షసులు:—

గీ. నీవు నాయకుండవయి యుండియును గ్రూ
వానరులచే నయుక్తమౌ పగిది మాకుఁ
జేవు గల్గుచో వ్యర్థంబ; యీవు గూడ
బ్రదుకు శాశ్వతం బను బుద్ధివదలుటొప్పు.

రావ:—(కోపముతోఁ బ్రహస్తుని ద్వరితముగాఁ బిల్చి)

సుగంధి. త్వరం దనూజ సేన యాయి
తంబుగావృతః మజె
వ్వ రీ రఘుప్రకాండు సైన్య
వానరుల్ ధుతాఖలా
మరీ శు భాన్య చంద్రహాస
మామకీన దో స్థల
స్ఫుర త్ప్రకార చంద్రహాస
భూతి పొల్పుచుండఁగన్.

(మరలను వికటముగాఁ బరిక్రమింపుచు)

రామ రావణులనో కండయుగ నవు డరాముమో!
యరావణమొ యౌ క్రాలు జగము

(అనుచు నిష్క్రమించు చున్నాఁడు.)

(అప్పు డాకాశవీథిసంచారులయిన హేమాంగద చిత్రాంగదు లను నిరువురు గంధర్వులు ప్రవేశించుచున్నారు)

హేమాం — చెలికాఁడా ! చిత్రాంగదా !

మ. తనరెఁ యుద్ధము దివ్యబాణములచే
తెఁ భూర్భువస్స్వర్గగ
ర్జన కల్లోలము గాఁగఁ గొల్పియును గృ
త్తత్క్షిప్త ఘోరాస్త్రవం
క్తి నభో దర్శిత రుద్ర సంఖ్య రవి స్త్రై
ధీరాత్ముఁ డా రామచం
ద్రునిచేఁ దా నవకీర్ణమై నిజశర
స్తోమార్చి రుద్యోగ వీ
రనిబాల్పొందియు బ్రహ్మబాణమునఁ బం
డఁ వీరశయ్యాతలం
బున రక్షః పతిదా శబంధము బుధా
మోదం బవంధ్యంబుగఁ ॥

చిత్రాం — సఖుఁడా ! చాల కాలమునుండి యిప్పుడీశ నంబరవీథియందు నిర్భయంబుగా సంచరింపనయ్యె

(నేపథ్యమునందుఁ గలకలము).

చ. పది దెస లానలోన నడు
    పంబలెనాఁగ నెవాని యాస్యపం
  క్తి దనరె న్సృష్టినంది, సము
    దీర్ణ భుజాబలముం బదంతలె
  చ్చుదగఁ గరంబు లిర్వదియుఁ
    చొప్పడ నేనికి, నాజితేంద్రుఁడ
  ల్ల దశముఖుండు-లంకపతి
    రాముని రాజ దమోఘ బాణపా
  లిఁ దొడరె నిర్విబంధ నిజ
    లీల కబంధతమై రణావనిన్.

చారణుఁడు:—హేమాంగద చిత్రాంగదులారా! చిత్రముగానున్నది చూడుఁడు.

శా. హేలా ఖండిత చండ హేమ హారిణం
    బీ బాణ మోలిం దనూ
  జాలిం జేర్మి విభీషణున్ మిగులఁగాఁ
    జేల్పన్, యమున్ గెల్వఁగా
  వాలిన్ మించిన రావణుండు సురలన్
    బ్రాణంబులం గాంచు నన్

డీలా చేత సురల్ విరుల్ గురియ-రెం
తే దుందుభుల్ మ్రోయరున్.

చిత్రాంగదుఁడు:—(చమత్కారముఁగా హేమాం గదునితో:)—సఖుఁడా! హేమాంగదుఁడా! భవానీపతి భక్తి భాసురుండును ప్రబల ప్రతాపభర ప్రణమిత సకల సురాసురుండును, వీర వరోత్తముండు, నగు ఈనక్తంచర చక్రవర్తి యీ రీతిగానే యద్భుత రసైక పాత్రుఁ డయ్యెడిని. ఇతఁడే కదా తొల్లిని శివుని గొల్చు నవసరంబు నందు,

మ. హారు పంచాస్యములన్ స్వపంచశిరముల్
 హాళిం బువ్వు ల్సల్పి గొ
ల్చు రుచిన్, శేషిత పంచ వక్త్రుఁ డను నీ
 కుంగా-హారుం దన్నుఁగాఁ-
బారిలో నెంచి, శివాముఖానఁ గరముం
 బూన్పంగఁ బో గారిచే
నోరిమన్ వారితుఁడైవ రావణుఁడహో!
 యందర్ స్మృతి స్నేటికిన్.

(కర్మప్రాబల్యమును జూచుచు ఖేదముతో)

క. ఇదిగో జంతు ప్రాక్క
ర్మ దశావిషమత్వ మెటుచెలంగెడి! శివుస
త్తిఁ దగిన తల లిట గద్దల
పదముల! దొరలాడు, శివశివా! వింతగదా?

హేమ — చెలికాఁడా! యిదియొక్క గొప్ప వింత గాదు "ధర్మ మెం దుండునో జయము నం దుండు" నని శాస్త్రప్రమాణము కలదు. శరీరాదులచేతఁ బుణ్యపాపంబులఁ గావించిన వారి పరిస్థితి యిందుఁ గనుపట్టినది ఈ రావణుండే యుదాహరణ మగును గదా?

చ. ఒగి నిలయందు ధర్మమున
కూన్పఁగఁ బడ్డ వపుర్ధనాదు లె
చ్చెగు నసకంబుతోఁ డిరిగి
యుబ్బెడి, నబ్బవు పూన్ప కుండినన్
మృగధర ధారి నెత్తుల య
జించి, త్రిలోకియు నాన్యపంక్తి గాం
చెఁగద! దశాన్యుఁ; డింతి మతిఁ
జేసియు నాశము నొందె నిమ్మెయిన్.

(నేపథ్యంబునందు)

ఉ. అమ్మలు కేతుయష్టి
శిఖరాంచితముల్గను, జోదొకండుమూ
ర్ఛ మ్మునుఁగంగ, మూంన రుచి
వ్రాలెడి గ్రద్దల తోడఁ బాల గా
థ మ్మను కేట్కబంధము వ
డంగను నతుపు దండ మీఁగ, న
శ్వమ్ములు హేవలం దివియుఁ-
బొఱెడు మందురఁ జేరఁ దెరొగిఁ.

(మరల నేపథ్యంబునందు)

ఉ. సొంతపు టిండ్లకుం దివిజ
సుందరు లేఁగుఁడు, లంకనుండి స్వ
ర్గంతిని-మూవటీ! మరవు
రంబునఁ గుంజేకుఁ గట్టు; యామికో
దంతులు దేవతల్ వెడలుఁ ;
డాదట నందన కాననంబునం
దుంతరుగాతఁ గల్పకము-
లూ వ్రురు కింకరు లిందు వాఁకిటం

గొంతియుఁబడ్డ యూ భయద
నిర్జరవైరి వరేణ్య శీర్షముల్.

మఱియును.

చ. అని రహిఁ గన్న దేవసతు
లప్పనలీఁ బువు దండ లూని-వం
. ది నికరముల్ జయాంకముల
నెమ్మిని బాడఁగ-లక్ష్మణుండు పే
ర్మిని గయిదండ నీ-వనజ
మిత్ర కులోల్లస దింది రేశుఁడై
యొనరెసి మేటి స్యందనము
నోలి దిగెన్ రఘురామ చంద్రుఁడున్.

(శ్రీరాముఁడు: — (పుష్పకంబు పయి నెక్కి యయోధ్యకు వచ్చుచు వచ్చుచు సీతాదేవికి లంకా రణభూమిం జూపుచు.)

ఉ. ఇక్కడ నాగపాశముల
నేర్పడ బంధ-మిటన్ మఱింది తో
మ్మనుక్కడ శక్తినాటఁ బవ
నోద్భవుఁడొయ్యన ద్రోణ పర్వతం

బిక్కడఁజేర్చె-నింద్రజితు
నిక్కడలత్తున్నాఱుఁ డంపె స్వర్గగ
ద్వాఃకుగ-నిందు నేఁడొ దళ
వక్త్రు శిరమ్ములడుల్చె-నింతిరో!!

ఉత్సాహ. అనుచు నవరసంబు లెసఁగ
నవని బాతకింపు నీఁ
దనరుచుఁ, బులకలు తనువునఁ
దార్క్ష్యరథ స్వపట్టణం
బునకును జేనిఁ స్వకుల రాజ్య
ముఁ దగఁ బారులొప్ప నే
లు నృపమౌళి శుభదుఁడు మిముఁ
బ్రోఁచు రామభద్రుఁడుగా.

గీ తొంటి సుకవులు సలుపు కృతులను గొంత
గొనియు గద్యపద్య మయంబుగను సుభ
[టము
మహాకవి యిగి ఛాయా నాటకాకృతి సుర
భాషలో వ్రాయ, వేంకటస్వామి గుప్త
[illegible]లిఁగించెనిమొయి నొగి.

